

4. Dítě v krizi

Některé události hrají roli mezníků vývoje v životě dětí. Zvládnání těchto překážek i překážky samy mají u dětí a mladistvých svá specifika.

- Dítě si samo není schopno uvědomit, že je v „krizi“. Emoce spojené se zátěžovou situací vnímá silně, ale v rozdílné míře je schopno je diferencovat, to znamená rozlišit, co se mu vlastně děje. Pokud si to uvědomí, většinou neví, jaké existují možnosti pomoci a kde je hledat, jak si o pomoc říci. Často pak dochází k projevům, které zdánlivě se situací nesouvisí, ale zkušený pedagogové a psychologové je identifikují jako „volání o pomoc“. Krize se u dětí projevují velmi různými způsoby a také spouštěčů je široká škála.

- Projevy i prožívání dítěte je vždy třeba vztahovat k jednotlivým etapám vývoje. To, co je v určité etapě přirozené, může být v jiné vývojové etapě alarmující (*např. vzdor, enuréza, zapomínání*). Navíc norma je v dětském věku dosti široká, protože tempo vývoje se u jednotlivých dětí liší v závislosti na genetické výbavě, okolním prostředí a dalších vlivech.

(Např. Petrovi rodiče se rozvádějí, otec se odstěhoval, Petr (9let) byl na jeho přítomnost zvyklý. Ted' je mu smutno neví, jestli se s ním ještě uvidí, je bezradný. Může reagovat mnoha způsoby. Třeba únikem do fantazií, kde si představuje, jaké by to bylo, kdyby byl tatínek zase doma, takže ve škole najednou vůbec nedává pozor..... Nebo se náhle zhorší jeho zdravotní stav, čímž obrátí pozornost rodičů, kteří se do té doby příliš zaobírali svými vlastními problémy, směrem k sobě.... Nebo začne vzdorovat, bude raději venku, než doma, chytne se party starších kamarádů..... Může být také najednou ustrašený, pasivní a plačtivý..... Nebo naopak svůj vztek, vyvolaný ztrátou otce, může projevovat ve škole zvýšenou agresivitou vůči spolužákům...)

- Děti jsou citlivé na nejbližší prostředí. Jsou takřka „napojeny“ na rodinné klima. V procesu vývoje dítěte teprve postupně probíhá jeho socializace a individuace, tedy oddělování se od rodičů, uvědomování si sama sebe, učení se uvědomovat si svoje prožívání, umět žít sám se sebou a se svým sociálním okolím. Jakoukoliv změnu ve svém okolí vnímá velmi citlivě, jako lakmusový papírek ihned reaguje na atmosféru v rodině. Každá krizová situace dospělých

(rozvod, nemoc, nevěra...) se odrazí v prožívání dítěte, přestože se dospělí domnívají, že dítě před těmito vlivy chrání. Dítě absorbuje emoce svých rodičů, i když „hádky probíhá za zavřenými dveřmi“.

Na nejčastější spouštěče krize mohou ukazovat například nejčastější témata, se kterými se děti a mladiství obracejí na telefonickou Linku důvěry:

špatný prospěch	přílišné nároky rodičů	rozvod, odchod partnera
počátek nové rodiny	úmrtí v rodině	narození sourozence
problém se sourozencem	rodiče se hádají	užívání alkoholu rodiči
týrání	zneužívání dítěte	adopce
problém s učitelem	šikana ve škole	problém s kamarády
dětské lásky	nevěří si	útěk z domova
sebevražedné myšlenky	tajemství	drogy
antikoncepce	AIDS	otázky týk. se sexu
ztráta, krádež, lež	nemoc dítěte	nemoc v rodině
změna bydliště	úmrtí zvířátka	sám doma
bojí se	nudí se	otázky víry

II CO DĚLAT, JE-LI DÍTĚ V KRIZI

Z uvedeného je zřejmé, že není možné striktně vymezit, kdy je dítě v krizi. Vždy záleží na posouzení konkrétní situace u konkrétního dítěte. Učitel má velkou šanci vyhodnotit situaci adekvátně, protože díky svému vzdělání a zkušenostem dobře zná specifika jednotlivých vývojových období dětí a především je s dítětem v téměř každodenním kontaktu. Může si proto všimnout určitých zvláštností v chování dítěte, které ukazují na případné krizové prožívání. Každá rychlá a nápadná změna v chování nás vede k většímu zaměření pozornosti na to, co se s dítětem děje. Učitel se také často dozvídá o závažných změnách v životě dítěte jako jeden z prvních, ať již od samotného dítěte, které

se svěřít, nebo od rodičů. Kromě rodiny mívá učitel také nejvíce informací o dítěti, nejlépe jej zná. Nemůže sice suplovat práci psychologa-odborníka na krizovou intervenci ani následnou psychologickou péči o dítě, ale často může jako první zasáhnout, zmírnit prožívání i následky krizového stavu dítěte a šetrně zprostředkovat odbornou pomoc. Pedagog má v rukou potenciál výrazně zlepšit psychický stav dítěte, protože

- umí vyhodnotit, co se děje
- je známou a důvěryhodnou osobou pro dítě
- je vybaven klíčovými kompetencemi pro práci s dětmi
- je schopen zprostředkovat další pomoc